

***Ildurtigi*: un nou antropònim ibèric procedent de Can Fontgrau (Sils, la Selva, Girona)**

***Ildurtigi*: a new Iberian personal name from Can Fontgrau (Sils, la Selva, Girona)**

Joan Ferrer i Jané*, Joaquim Grau Salvà**

Resum: *En aquest treball s'estudien dues inscripcions ibèriques inèdites procedents del jaciment de Can Fontgrau de Sils. Una d'elles es troba sobre la paret externa d'un escif de ceràmica grisa amb l'antropònim **ildurtigi** i l'altra, sota el fons d'un plat de ceràmica de vernís negre del tipus B amb l'antropònim **kai**, probable versió ibèrica del nom llatí GAIVS.*

Abstract: *This paper analyses two Iberian unpublished inscriptions from Can Fontgrau site in Sils. One of them is performed on the external side of a small fragment of a grey ceramic skyphos with the personal name **ildurtigi**. The other one is performed under the bottom of a Campanian black glaze ceramic dish with the personal name **kai**, probably the iberised version of the Latin name GAIVS.*

Paraules clau: *Inscripció ibèrica, llengua ibèrica, escriptura ibèrica*

Keywords: *Iberian inscription, Iberian language, Iberian script*

Introducció

Els treballs realitzats al jaciment de Can Fontgrau, situat al costat de la carretera EN-II, entre el juny i l'agost, del 2016, van permetre la localització de 17 estructures, de les quals se'n van excavar 16, tretze d'elles sitges. L'àrea a excavar, afectada

* Grup LITTERA

** Empresa d'arqueologia Àtics, SL, Barcelona

per la construcció d'un desviament provisional a la carretera N-II, se situa en un terreny lleument elevat i circumdat pels anomenats «Estany de Sils», que ofereix una àrea seca embolicada per una zona lacustre, actualment dessecada. El jaciment se situa entre la masia anomenada Can Fontgrau i la carretera N-II, a escassos metres de la rotonda que enllaça aquesta carretera nacional amb les carreteres que porten als municipis de Sils i Vidreres¹.

La raó d'aquest article és la presència entre els materials recuperats d'almenys dues inscripcions ibèriques: una vora d'un escif de ceràmica grisa de la costa catalana amb una inscripció de set signes i una base de ceràmica de vernís negre de tipus B amb una inscripció d'un parell de signes.

Fig. 1. Context epigràfic del jaciment. La dimensió dels punts vermells indica la quantitat d'inscripcions en cada jaciment. Les inscripcions de Porqueres, Llafranc, Cervià de Ter i Serra de Daró són inscripcions inèdites en curs de publicació

1. J. GRAU, *Memoria de la excavación preventiva realizada en el yacimiento Can Fontgrau - Carretera N-II, PK 693+970 (Sils, La Selva)*, Girona 2017, p. 4.

El jaciment

El jaciment de Can Fontgrau és situat a la part alta d'un petit promontori des del qual es dominen els passos naturals que creuen la zona lacustre coneguda com els «Estanys de Sils», que en èpoques anteriors ocupaven una extensió molt més àmplia que l'actual. Encara que només s'hi hagin localitzat sitges, es descarta l'opció que Can Fontgrau sigui un jaciment especialitzat format bàsicament de sitges d'emmagatzematge de gra, a causa fonamentalment que les sitges no arriben a ser contemporànies, tret d'alguna excepció. Per la seva tipologia, dimensions i materials trobats al seu interior es tractaria de petites sitges domèstiques pertanyents a un nucli d'habitatge proper encara no localitzat.

Aquestes sitges ens marcarien tres horitzons cronològics molt clars, amb hiats entre ells². El primer moment tindria lloc durant la segona meitat del segle IV aC i es perllongaria fins a la primera meitat del segle III aC (E2, E3, E4 i E11). El segon moment tindria lloc des del 150 aC fins el 70 aC (E5, E8, E9, E10, E13 i E17). En aquesta segona fase és quan trobem més d'una sitja funcionant simultàniament, la qual cosa ens indicaria que l'establiment ha crescut en grandària i potser en importància. L'última fase que hem pogut documentar en aquesta excavació té una cronologia de la segona meitat del segle I dC, entre el 40 i el 75 dC (E12, E14 i E15).

Els materials recuperats durant l'excavació també ens parlen del tipus d'establiment que hi havia d'haver en aquesta zona. Cal destacar l'absència, per exemple, d'eines agrícoles, o elements de metall, molt escassos en el jaciment. També és destacable l'absència de fragments d'àmfora indígena. Això ens porta a pensar que no ens trobem davant d'un establiment agrícola, ja que aquests elements estarien més representats.

En canvi, sorprèn l'aparició d'elements que hauríem de relacionar amb ritus indígenes³; així, doncs, durant la primera fase, gairebé en el fons de la sitja E4 es va localitzar una mandíbula inferior d'èquid, que s'havia dipositat com a ofrena, que fins i tot havia estat falcada amb una pedra perquè romangués ben col·locada al seu lloc. A més, en el mateix estrat (UE 1044) es van trobar una sèrie de gots i urnes que podrien estar relacionats amb algun tipus de culte. A la segona fase és més marcada la presència d'elements culturals. Durant l'excavació de la sitja E9 es van localitzar dos cranis complets de cavall, al costat d'ossos de les extremitats d'aquests èquids que estaven tots apilats, signe que van ser bolcats alhora. A les dues sitges d'època alt-imperial es van trobar una cornamenta sencera de cérvol a la sitja E15 i puntes de banya de cérvol a la sitja E14, que va oferir, a més, una important col·lecció de ceràmiques de terra sigillada.

2. GRAU, *Memoria de la excavación preventiva...*, cit., p. 96.

3. GRAU, *Memoria de la excavación preventiva...*, cit., p. 97.

Més sorprenent va ser la troballa, a la sitja E5, de dos cranis humans, que es van trobar tocant les parets⁴. Ben conegut és el culte al crani dels ibers del nord-est peninsular, molt ben documentat als jaciments d'Ullastret (Puig de Sant Andreu i Illa d'en Reixac), i també al Puig Castellar de Santa Coloma de Gramenet. Els enemics vençuts eren decapitats i els seus caps exposats com a trofeu. Tot i això, no podem afirmar rotundament aquesta interpretació en aquest cas, ja que en l'estudi antropològic realitzat no es van trobar indicis d'haver estat exposats com a trofeus. Tampoc la cronologia sembla la més adequada per a aquesta interpretació, ja que la datació que ens aporta la sitja en què van ser trobats situaria el moment d'amortització entre el 100 i el 75 aC. En tot cas, es tractaria de dos individus adults i almenys un d'ells va patir violència en vida, ja que es va localitzar una ferida d'arma blanca al crani. Cal destacar, també, l'aparició de restes humanes a la sitja E13, concretament fragments de crani i de fèmur.

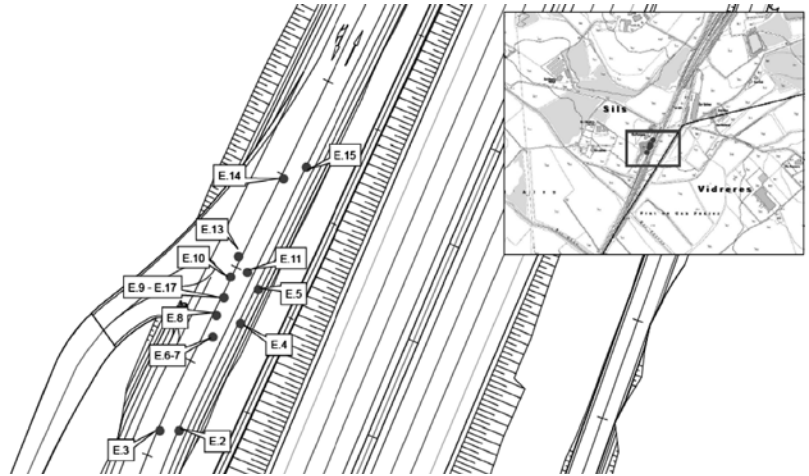

Fig. 2. Localització del jaciment

També cal destacar la troballa de quatre segells llatins⁵: un sobre la nansa d'una àmfora itàlica indeterminada amb el text EBI (SCF'16.1131.11) a la sitja E13, un sobre una vora d'àmfora itàlica Dressel 1 amb el text EV (SCF'16.1052.1) a la sitja E5, un sobre un fragment de pivot d'àmfora Tarraconense amb el text SCA[(SCF'16.1141.47) a la sitja E14 i un sobre terra sigil·lada sud-gàlica forma Drag. 34/25 (SCF'16.1151.1) SILVIPATR, a la sitja E15.

4. GRAU, *Memoria de la excavación preventiva...*, cit., p. 98.

5. GRAU, *Memoria de la excavación preventiva...*, cit., làmina 36.

Inscripció 1

Fragment de vora de ceràmica grisa de la costa catalana (BDH GL.16.1) d'uns 6 cm d'amplada conservada, però que tindria originalment un diàmetre d'uns 12 cm. Correspon a la forma skyphos 1 (SCF'16.1021.1), que té una cronologia entre el 350 i el 300 aC. Va aparèixer a la sitja E2 (UE 1021), que té una cronologia d'amortització que correspon també a l'interval 350-300 aC. La inscripció està esgrafiada després de la coccio a la paret externa i consta de sis signes d'entre 0,9 cm i 1,4 cm d'alçada en escriptura ibèrica nord-oriental, escrits en el sentit habitual d'esquerra a dreta.

Fig. 3. Perfil de la peça SCF'16.1021.1.

La lectura no presenta problemes. El primer signe, tot i estar incomplet per la base, és un signe **i1**, el segon és un **l2**, el tercer un **tu2/3** amb el traç central incomplet o potser una mica esborrat per la part inferior; el quart és un signe **r6**, o potser **a2**, el cinquè un **tir** i el sisè un **kir**. Al davant del primer signe hi un espai exempt de signes suficients per a considerar que la inscripció està completa per l'esquerra. En canvi, podria estar incomplet per la dreta, ja que el darrer signe està molt enganxat al límit. Si no s'indica el contrari les variants de signes usades corresponen a MLH III⁶. L'altre classificació referenciada és la corresponent a MLH II⁷.

Així, doncs, la lectura seria **ilturtiki** o **iltuatiki**, si fos una inscripció no-dual amb la transcripció arbitrària de les oclusives com a sordes, o **ildurtigi** o **ilduadiki**, d'acord amb la transcripció més plausible de les oclusives. En canvi, la lectura dual de la inscripció seria **ilturdigi** o **iltuadigi**.

La variant **r6** (= MLH II **r3**) és molt poc freqüent. Dels esmentats a MLH II i III, no és clar que sigui la que s'usa a l'àmfora itàlica E.1.337, ja que, si el signe està orientat seguint el signe precedent, seria un canònic **r1** (= MLH II **r1**). Tampoc sembla que s'usi a F.14.1, on s'usa també **r1**. La variant usada a F.11.17 i a B.1.1 és clarament **r5** (= MLH II **r4**). Tot i els dubtes de lectura, els suposats **r6** d'F.13.2 també són **r5**. Sí que sembla el signe usat en un esgrafiats sobre una ceràmica pintada d'Azaila (E.1.15). També és clar el seu ús a una ceràmica grisa d'Ensérune (B.1.254). En tot cas, tant **r5** com **r6** estan orientades en el sentit de l'escriptura, l'única diferència

6. J. UNTERMANN, Monumenta Linguarum Hispanicarum. III *Die iberischen Inschriften aus Spanien*, Wiesbaden 1990.

7. J. UNTERMANN, Monumenta Linguarum Hispanicarum. II *Die iberischen Inschriften aus Südfrankreich*, Wiesbaden 1980.

entre ambdues variants és la forma triangular de **r6** contra l'arrodoniment en forma de D de **r5**. Les ocurrences segures de **r5/r6** són quasi exclusives dels suports amb cronologies segures o probables dels segles IV-III aC, com les ceràmiques àtiques (B.1.1, B.1.25, B.8.4, C.1.12, D.7.1, F.13.71), les ceràmiques grises (B.1.254, C.25.5, BDH B.20.06), les ceràmiques pintades (E.1.337, F.11.17, F.13.13, F.13.14, F.13.20, F.13.21, F.13.22, F.13.70), dracmes d'imitació emporitana (CNH IV.77) i un bon nombre de les inscripcions rupestres de la Cerdanya d'estil dual, entre elles l'abecedari de Ger. Igualment significatiu és l'absència de documentació en els suports més característics dels segles II-I aC: ceràmiques de vernís negre, esteles i monedes de bronze. En canvi, la variant **a2**, és una variant molt més característica de les inscripcions més modernes dels segles II-I aC.

La paleografia dels signes en principi seria compatible amb la usada als segles IV-III aC o principis del segle II aC. L'ús de **l2** i especialment, si es confirma, l'ús de la variant invertida de **r** (**r6/r5**) en principi convidarien en pensar en cronologies com a mínim del segle III aC o principis del segle II aC. La resta de signes no són incompatibles amb aquesta cronologia, però també apareixen en cronologies més modernes. Tot i així, aparentment presenta incoherències amb l'ús del sistema dual, ja que el signe **tu** s'esperaria simple i apareix complex i al signe **ti** li passa el mateix si es tracta del format **tigi**, mentre que en l'alternativa **adi**, menys probable, seria correcte. En canvi, el signe **ki** sí que apareixeria correctament en la forma simple. En tot cas, esporàdicament entre les inscripcions duals es detecten usos aparentment incoherents del signes duals, ja sigui per errors individuals o particularitats locals⁸. Una altra possibilitat que ja ha estat apuntada en altres casos d'hipotètica incoherència sistemàtica, tot i que sense haver-se'n confirmat encara l'ús, és la possibilitat que el valor de la marca estigués invertit respecte de l'habitual⁹, tal com sí passa clarament al sistema dual sud-oriental¹⁰, cosa que en aquest cas només encaixaria bé amb les dues incoherències detectades de les dentals, **tu** i **ti**, però no de la velar, **ki**. També cal tenir present que alguns signes, com és el cas del signe **ti1** poden actuar com a variants simples d'un signe de quatre traços, **ti7** per exemple, o de variant complexa d'un de dos traços, **ti3** per exemple. El segon cas només es detecta amb claredat a les inscripcions de Lliria; però, tot i ser improbable, no se'n pot descartar completament l'ús en aquest cas. Finalment, també cal considerar la possibilitat que, tot i la seva cronologia dels segles IV-III aC, aquesta inscripció no usés el sistema

8. J. FERRER I JANÉ, «Novetats sobre el sistema dual de diferenciació gràfica de les oclusives», a F. BELTRÁN, C. JORDÁN, J. VELAZA (eds.), *Acta Palaeohispanica IX: Actas del IX Coloquio sobre Lenguas y Culturas Palaeohispánicas*, Barcelona, 20-24 de octubre de 2004 (PalHisp 5), Zaragoza 2005, pp. 957-982, nota 5.

9. C. JORDÁN, *Celtibérico*, Zaragoza 2004, p. 313. J. RODRÍGUEZ RAMOS, «Comentaris epigràfics a les inscripcions d'Olèrdola», a N. MOLIST (ed.), *La intervenció al sector 01 del Conjunt Històric d'Olèrdola: De la prehistòria a l'etapa romana (campanyes 1995-2006)*, Barcelona 2008, pp. 581-585, nota 10.

10. J. FERRER I JANÉ, «El sistema dual de l'escriptura ibèrica sud-oriental», a *Veleia* 27, 2010, pp. 69-113.

dual, el cas més clar és el dels ploms de la tomba d'Orlell (F.9.5 i F.9.7), on, tot i ser textos molt llargs, tenir una cronologia com a mínim del segle III aC i usar una paleografia arcaica amb variants complexes, només apareixen dualitats residuals¹¹.

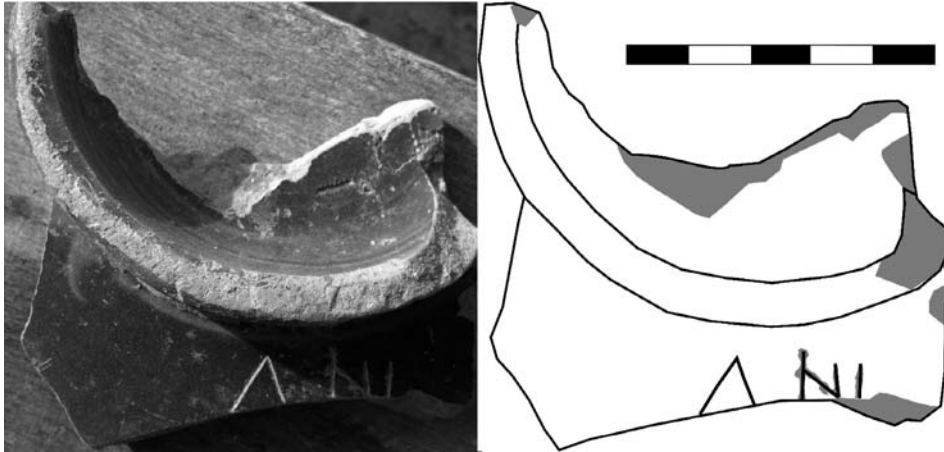

Fig. 4. Fotografia i dibuix de la inscripció 1 (SCF'16.1021.1)

Amb la lectura **ildurtigi**, la segmentació del text és aparentment clara, **ildur**¹², present per exemple a **ilduradin** (E.1.1) i **tigi**¹³, present per exemple a **biur'tigi** (F.9.3), ja que tots dos són clars formants antroponímics. L'únic problema és que, en cas que la inscripció fos dual i el valor de la marca fos l'habitual, ambdós formants mostrarien un ús invertit de la marca a les dentals **iltur** d'una banda i **digi** de l'altra, d'acord amb les formes normals¹⁴.

Alternativament, amb la lectura **ilduadigi** potser es podria plantejar la segmentació **ildu**, variant d'**ildur**, i **adi** com a possible variant simplificada d'**adin**¹⁵ no documentada amb claredat, però que es podria usar a **adibor** (H.3.1)¹⁶. Tot i que, en aquest cas, caldria cercar una interpretació per al signe **ki** final que hauria de ser el primer signe d'un element addicional, com podria ser **gilika** en el cas d'una inscripció d'Ullastret darrere del possible antropònim **beteškon** (C.2.22). Aquesta interpretació mantindria la incoherència de la lectura dual **iltur**, però seria coherent per a **adi**.

11. FERRER I JANÉ, «Novetats sobre el sistema dual...», *cit.*, p. 968, nota 56.

12. UNTERMANN, *Monumenta Linguarum...*, *cit.*, n° 62. J. RODRÍGUEZ RAMOS, «Nuevo Índice Crítico de formantes de compuestos de tipo onomástico iberos», a *ArqueoWeb* 15, 2014, pp. 81-238, n° 66.

13. UNTERMANN, *Monumenta Linguarum...*, *cit.*, n° 127. RODRÍGUEZ RAMOS, «Nuevo Índice...», *cit.*, n° 154.

14. FERRER I JANÉ, «Novetats sobre el sistema dual...», *cit.*, p. 958, nota 4.

15. UNTERMANN, *Monumenta Linguarum...*, *cit.*, n° 19. RODRÍGUEZ RAMOS, «Nuevo Índice...», *cit.*, n° 17.

16. FERRER I JANÉ, «El sistema dual de l'escriptura...», *cit.*, p. 79.

En tot cas, de les dues alternatives plantejades, **ildurtigi** sembla més probable que **ilduadi**, tenint en compte que en conjunt **ildur** i **tigi** son formants més freqüents que **ildu** i, especialment, **adi**. Addicionalment, la interpretació del quart signe com a **r5/6** sembla més probable que la interpretació com a **a2**.

Tot i que hi ha exemples d'inscripcions a les parets de vasos formades exclusivament per un antropònim, no es pot descartar que el text fos més complex, i que a l'antropònim l'acompanyessin els morfemes **ar** o **en**, l'element **ñi** i l'element **baikar**. Com per exemple seria el text **bandoñenñibaikar** (BDH B.44.16) del Turó dels Dos Pins (Cabrera de Mar).

Inscripció 2

Fragment de base de ceràmica de vernís negre campanià del tipus B (SCF'16.1103.1) de la forma Lamb. 7 de 7,5 cm de llargada màxima conservada, però que tindria originalment un diàmetre d'uns 12 cm. La cronologia del suport va del 150 al 25 a.C. i va aparèixer en un dels estrats de farciment (UE 1103) de la sitja E10 (UE 1100), datat entre el 110 i el 70 a.C. La inscripció està esgrafiada després de la cocció a la paret externa i consta de dos signes d'un cm i mig d'alçada en escriptura ibèrica nord-oriental escrits en el sentit habitual d'esquerra a dreta (BDH Gl.16.2).

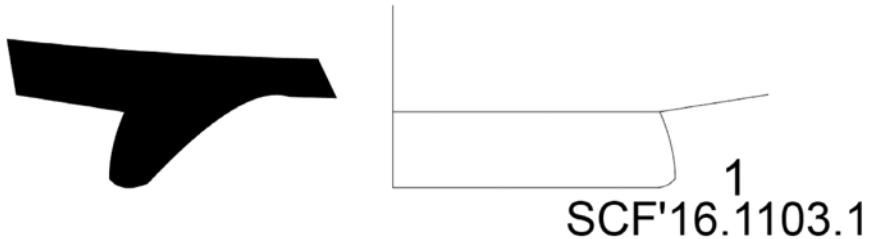

Fig. 5. Perfil de la peça SCF'16.1103.1

El primer signe està fragmentat i podria ser tant **l1**, com probablement **tu1**, ja que la part superior del traç central característic de **tu2** i **tu3** s'hauria d'apreciar, o probablement **ka1**, ja que de ser un **ka2** o un **ka3** s'hauria d'apreciar la part superior del traç de l'esquerra. El segon signe, també fragmentat, és unívocament un signe **i1**. Així doncs, la lectura seria **li**, **tui** o **kai**. La paleografia dels signes no és significativa, tot i que la variant **l1** és més aviat característica dels ss. II-I a.C. i que les alternatives de reconstrucció **tu1** i **ka2** correspondrien a variants simples que encaixarien també en aquesta cronologia.

Les dues primeres alternatives de lectura no proporcionen bons paral·lels, tot i que **tui** podria ser la forma abreujada de **tuitu**¹⁷. Al contrari la lectura **kai** permet pensar en la forma iberitzada del *praenomen* llatí CAIVS¹⁸, present en moltes altres ceràmiques de vernís negre, especialment a **ilduro** (Cabrera de Mar) i **iesso** (Guissona). Estrictament també seria possible pensar en la forma abreujada d'un formant antroponímic ibèric, com potser **kaisur**¹⁹, però és molt més econòmic pensar que es tracta d'un iber que ha adoptat un nom romà. Tot i que als segles II-I aC són freqüents els noms ibèrics abreujats, el problema és que fora de **kaisur** no hi ha cap altre candidat a ser la forma completa de **kai**. I **kaisur** només documenta en un sol text: **kaisuranar** (C.0.1), ja que les altres dues suposades aparicions de **kaisur** a F.13.2 són lectures errònies. En canvi, la suposada forma abreujada es documentaria vuit vegades, sempre en suports dels segles II-I aC, tal com s'esperaria de la forma iberitzada d'un nom romà.

Fig. 6. Fotografia i dibuix de la inscripció 2 (SCF'16.1103.1)

Els **kai** fins ara coneguts són una ceràmica calena (C.7.6)²⁰ i una imitació de campaniana B de la forma Lamb. 5 (BDH B.10.12)²¹, ambdues de Burriac (Cabrera de Mar), una campaniana A de l'Hostal (Cabrera de Mar) (BDH B.14.07)²², una píxide de campaniana B (C.11.5) de Can Fatjó (Rubí), una imitació de campaniana

17. RODRÍGUEZ RAMOS, «Nuevo Índice...», *cit.*, p. 216.

18. J. MALUQUER DE MOTES, «Dos grafitos ibéricos con nombres latinos», a *Zephyrus* 14, 1963, pp. 108-110. A.G. SINER, J. FERRER I JANÉ, «Del oppidum de Burriac a las termas de Ca l'Arnau: Una aproximación a la lengua y a la identidad de los habitantes de Ilduro (Cabrera de Mar, Barcelona)», a *AEspA* 89, 2016, p. 210. V. SABATÉ, I. GARCÉS, «Epigrafia ibèrica conservada a ponent: Revisions i novetats», a *Anuari de Filologia. Antiqua Et Mediaevalia* 8, 2018, p. 800.

19. N. MONCUNILL, *Lèxic d'inscripcions ibèriques (1991-2006)*, tesi doctoral, Barcelona, Universitat de Barcelona, 2007, p. 204. RODRÍGUEZ RAMOS, «Nuevo Índice...», *cit.*, p. 161. SINER, FERRER I JANÉ, «Del oppidum de Burriac...», *cit.*, p. 210.

20. SINER, FERRER I JANÉ, «Del oppidum de Burriac...», *cit.*, n° 1.6. SABATÉ, GARCÉS, «Epigrafia ibèrica...», *cit.*, p. 800.

21. SINER, FERRER I JANÉ, «Del oppidum de Burriac...», *cit.*, n° 1.13.

22. SINER, FERRER I JANÉ, «Del oppidum de Burriac...», *cit.*, n° 11.1.

de la forma Lamb. 1 (BDH L.18.05) i una calena de la forma Lamb. 5/7²³ (BDH L.18.06), ambdues d'Iesso (Guissona). I un altre vernís negre campanià del tipus B de la forma Lamb. 5/7 d'Azaila (E.1.140). També apareix en un *dolium* (K.1.20) del Cabezo de las Minas (Botorrita).

Inscripció 3

Base de vernís negre campanià de tipus B (SCF'16.1102.3) de la forma Lamb. 5 de 7,4 cm de diàmetre. La cronologia del suport va del 150 al 25 aC i va aparèixer en un dels estrats de farciment (UE 1102) de la sitja E10 (UE 1100), datat entre el 110 i el 70 aC. Presenta un forat de reparació en la seva paret.

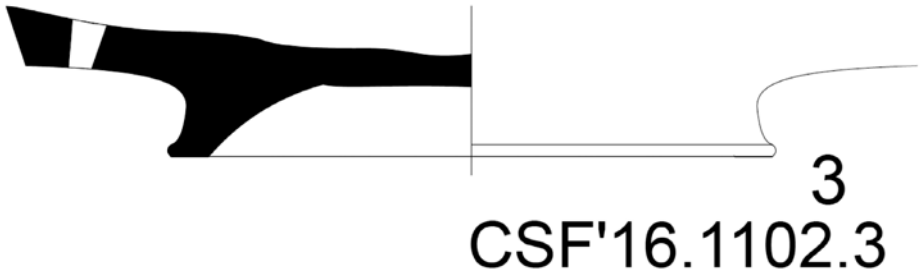

Fig. 7. Perfil de la peça SCF'16.1102.3

Aquesta inscripció presenta un sol signe que podria ser ibèric, probablement **i2**, tot i que també podria ser un **n2** si el traç duplicat no fos significatiu. Estrictament, també podria ser una forma de **ki6** sinistrors simple si el traç duplicat no fos significatiu i complex si ho fos, però en aquesta cronologia la presència de variants complexes o sinistrors és molt poc probable. El vernís ha saltat a la major part de la base, però no sembla que s'amaguin més signes entre altres possibles traços que s'insinuen.

23. J. PERA, «Pervivencia de la lengua ibérica en el siglo I a.C.: El ejemplo de la ciudad Romana de Iesso (Guissona, Lleida)», a *Palaeohispanica* 5, 2005, pp. 315-333.

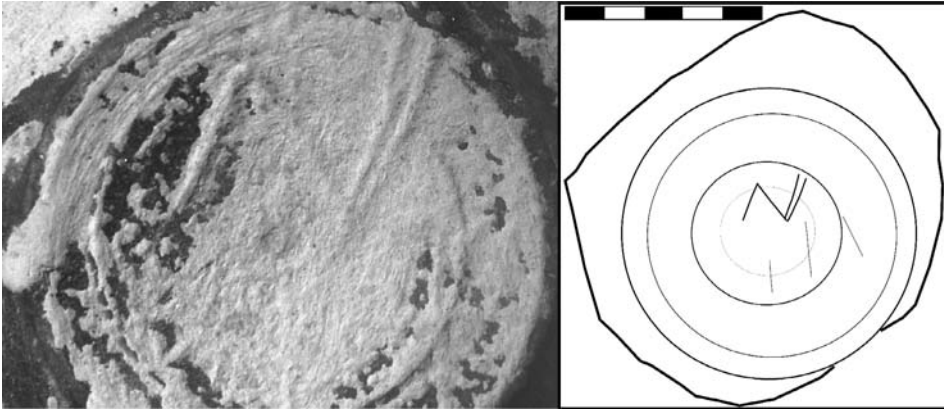

Fig. 8. Fotografia i dibuix de la inscripció 3 (SCF'16.1102.3)

Inscripció 4

Fragment de ceràmica oxidant (SCF'16.1131.18) que va aparèixer al segon estrat d'amortització (UE 1131) de la sitja E13 (UE 1130), datat a mitjan segle II aC, entre el 150 aC i el 125 aC. De la mateixa UE procedeix un fragment d'àmfora itàlica amb el segell llatí EBI[. Aquesta peça presenta un esgrafiament de difícil interpretació i que podria estar incomplet per l'esquerra. La possibilitat que sigui ibèrica és baixa, ja que caldria pensar en un signe arcaic d'estil ka3, cosa que no encaixaria bé amb la cronologia de la sitja. Tampoc la seva forma és especialment natural, ja que el traç de l'esquerra és molt més llarg i vertical que el traç de la dreta. També es podria plantejar algun tipus de lligadura entre els signes u2 i ka1, tot i que en ibèric són poc freqüents i tots de cronologia moderna, amb tota seguretat per influència llatina.

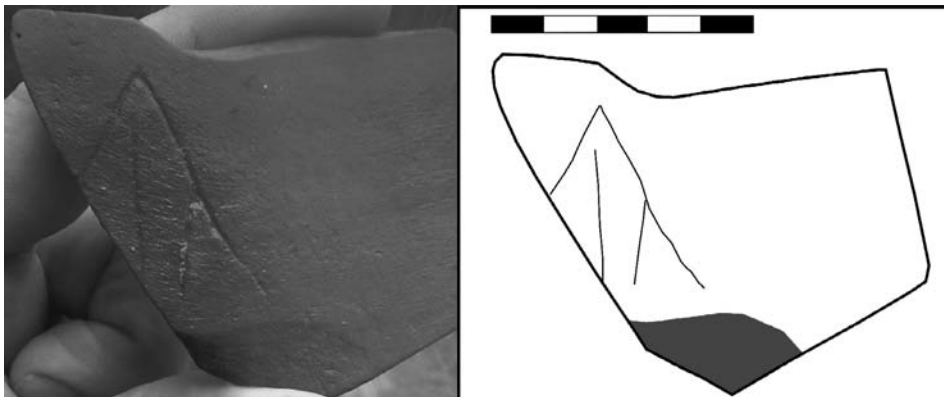

Fig. 9. Fotografia i dibuix de l'esgrafiament 4 (SCF'16.1131.18)

Conclusions

Pel que fa al jaciment, s'ha d'assenyalar que no es tracta d'un gran camp de sitges que funciona sincrònicament, sinó de sitges d'un petit assentament que funcionen diacrònicament des del segle IV aC fins al I dC. El nucli d'habitatge al qual corresponen no hauria de ser gaire lluny, en alguna de les zones no excavades en no estar afectades per l'ampliació de la carretera.

Respecte del material recuperat a les sitges, cal destacar els elements culturals i de prestigi, com una mandíbula inferior d'èquid falcada amb una pedra al fons d'una sitja a la fase més antiga dels segles IV-III aC (sitja E4); dos cranis complets i les extremitats d'un altre èquid a la segona fase dels segles II-I aC (sitja E9); la cornamenta sencera d'un cérvol (sitja E14) i puntes de banya a la fase més moderna del segle I dC (sitja E15). També destaca la presència de dos cranis sencers en una sitja de la segona fase (sitja E5), que no presenten cap traça d'haver estat exposats, com sí que passa amb els d'Ullastret.

Pel que fa a l'epigrafia ibèrica, el grafit realitzat sobre un escif de ceràmica grisa de finals del segle IV aC (sitja E2) documenta un antropònim ibèric estàndard, **ildurtigi**, compost per dos formants prou coneguts **ildur** i **tigi**. D'altra banda, el grafit realitzat sobre un plat de ceràmica de vernís negre del tipus B (sitja E10) documenta el nom llatí GAIVS/CAIVS adaptat a la llengua ibèrica **kai**, del qual ja es coneixen vuit exemplars, tots en suports de cronologies dels segles II-I aC.

Mentre que el primer està situat a la paret exterior i podria ser més llarg, on potser tindria una funció cultural, el segon sembla clarament una marca de propietat situada en una posició no visible de la vaixella. La cronologia del segon també és més moderna que la del primer, cosa que ens permetria pensar que aquests dos grafits de Sils documenten un comportament general de l'epigrafia ibèrica, probablement com a indicatiu de la seva decadència²⁴, en què les inscripcions ibèriques es van simplificant, quedant reduïdes en la seva major part a estrictes marques de propietat, moltes d'elles abreujades²⁵.

24. SINNER, FERRER I JANÉ, «Del *oppidum* de Burriac...», *cit.*, p. 219.

25. I. SIMÓN, «Los platos Lamboglia 5 de cerámica de barniz negro inscritos en el valle medio del Ebro», a *Pyrenae* 48, 2, 2017, p. 17.